ABDULLAH BİN MUHAMMED MÜRTEİŞ

Irak âlimlerinin en büyüklerinden ve imamlarından. İsmi, Abdullah bin Muhammed Mürteiş en-Nişâbûrî olup, künyesi, Ebû Muhammed'dir. Mürteiş diye tanınır. Aslen Nişâbûr'un Hîre nâmıyle meşhûr mahallesinden olup Bağdâd'da yerleşti. Şunûziyye mescidinde ikâmet ederdi. 328 (m. 939)'da orada vefât etti.

Ebû Hafs-ı Haddâd'ın talebelerindendir. Ayrıca Cüneyd-i Bağdadî, Ebû Osman el-Haddâd ve başka büyük zâtlarla görüşüp sohbet etti. Kısa zamanda yetişip Irak'da zamanının bir tanesi oldu. Dünyâya düşkün olmaması, haram ve şüphelilerden çok sakınması onun bariz vasıflarıydı. Büyükler yoluna girip, bu yolda ilerlemesine sebeb olan hâdiseyi kendisi şöyle anlatır: "Babam, bulunduğumuz yerin eşrafından, ileri gelenlerinden idi. Birgün evimizin önünde otururken yanıma bir genç geldi. Sırtında hırka, başında eski bir külah vardı. Fasîh (açık) bir lisân ile benden bir şey istedi. Ben "Sapasağlam bir genç olsun da, utanmadan dilencilik yapsın, olacak şey değil" diye düşündüm ve kendisine hiç cevap vermedim. Bana sertçe "Kalbine gelen şeyden, Allahü teâlâya sığınırım" dedi. Bunu duyunca çok korktum ve kendimden geçerek yere düştüm. Evimizde bulunan hizmetçilerden birisi benim bu hâlimi görüp yanıma gelmiş. Kendime geldiğimde, başımı dizine koyup, beni ayıltmaya çalışıyordu. Herkes etrâfıma toplanmıştı. O gencin gitmiş olduğunu öğrendim. Çok üzüldüm ve yaptığıma çok pişman oldum. O gün böyle geçti. Gece olunca bu dert ve elem ile uyudum. Rü'yâmda Hazreti Ali'yi gördüm. O genç de yanında idi. Bana "Keşki öyle düşünmeseydin ve buna bir şeyler verseydin. Allah rızâsı için hiç bir şey vermeyeni Allahü teâlâ sevmez" buyurdu. Sabah olunca kendime âit ne varsa, hepsini, Allah rızâsı için ihtiyâcı olanlara dağıtıp, sefere çıktım. Bağdâd'a gelip ilim öğrenmeye başladım. Onbeş sene sonra babamın vefât ettiğini haber alıp, Nişâbûr'a geldim. Babamdan bana çok büyük servet kalmıştı. Onu da Allah rızâsı için dağıtıp Bağdâd'a döndüm. O gencin, o bakışı hâlâ gözümün önünde. Devamlı üzülüp, pişman oluyorum." Vefât edinceye kadar da bu üzüntünün böyle devam ettiği bildirildi.

Ebû Hafs-ı Haddâd (radıyallahü anh), talebesi Muhammed Mürteiş'e (radıyallahü anh) seyahat etmesini söylemişti. O da, hocasının bu arzusuna uygun olarak, ilim öğrenmek için her sene yüzlerce kilometre yol yürür, uğradığı bir şehirde on günden fazla kalmazdı. Bir gün Rakka'ya geldi. İbrâhim-i Kassâr, kendisine bir tabakta üzüm ve ekmek gönderdi. Verilen hediyelere karşı, hediye ile cevap verdiği için kaftanını sattı, İbrâhîm-i Kassâr'a ba'zı hediyeler alıp gönderdi.

Sâlihlerden bir zât şöyle anlatıyor: Bağdâd'da bulunuyordum Hacca gitmek arzusunda idim. "Muhammed Mürteiş bana bir aba ve onbeş gümüş hediye etse, abayı giyerim, gümüşlerle de kova, ip ve nalın alırım. Yolda sıkıntı çekmem" diye düşündüm. O anda kapı çalındı. Açtım. Ebû Muhammed Mürteiş (radıyallahü anh) elinde bir aba ile karşımda duruyordu. Bana, abayı ve onbeş gümüş verip, "Bunları al!" buyurdu. Ben almak istemedim. "Al ve beni üzme. Bunlar senin istemiş olduğun şeylerdir" buyurdu.

Ebû Muhammed Mürteiş'e (radıyallahü anh) sordular: "Filân kimse su üzerinde yürüyor. Ne dersiniz?" "Allahü teâlânın yardımı ile nefsinin arzularına uymayan kimse, havada uçandan ve su üzerinde yürüyenden daha üstündür" buyurdu.

Kendisinden nasîhat istiyenlere "Size nasîhat vermeye benden daha münâsib ve benden daha hayırlı olanlara gidiniz. Böylece beni de, sizlerden çok daha hayırlı olan Rabbimle beraber bırakmış olursunuz ve ben de hep O'nunla meşgûl olurum" buyurdu.

Bir sene Ramazân-ı şerîfin son on günü câmide i'tikâfa başladı. Bir kaç gün sonra i'tikâfı bırakıp dışarı çıktı. Sebebini soranlara "Ba'zı kimselerin riya ile gösteriş ile ibâdet yaptıklarını, Kur'ân-ı kerîm okuduklarını gördüm. Onlara gelecek olan belânın içinde bulunmamak için, korkup dışarı çıktım," buyurdu.

Vefâtı yaklaşıp hastalığı artınca yanında bulunanlara, on dirhem borcu olduğunu, elbiselerini satmak sûretiyle bu borcunu ödemelerini vasıyyet etti ve buyurdu ki, “Allahü teâlâya bana şu üç şeyi nasîb etmesi için duâ etmiştim: Birincisi, hiç bir dünyalığa sahip olmayarak, fakîrlik içerisinde vefât etmem, ikincisi; Şunûziyye mescidinde vefât etmem ve üçüncüsü de vefâtım esnasında, yanımda Allahü teâlânın kendilerini sevdiği kimselerin bulunması. Elhamdülillah şu anda bunların üçü de var” buyurdu ve biraz sonra rûhunu teslim etti.

Muhammed Mürteiş (radıyallahü anh) buyurdu ki: “Tasavvuf, güzel ahlâktır.”

“Kul, Allahü teâlânın sevgisini, Allahü teâlânın sevmediklerine düşman olmakla kazanır. Allahü teâlânın sevmedikleri ise, insanı Allahü teâlâdan uzaklaştıran şeylerin hepsidir.”

“Kalbin, Allahü teâlâdan ve O’nun dostlarından başkasına meyletmesi, o kalbin hasta olduğuna işârettir.”

“Sebeblere yapışmalı, fakat bu durum, o sebeblerin ve her şeyin yaratıcısı olan Allahü teâlâya i’timâd ve tevekkül etmeye mâni olmamalıdır.”

“Bütün işlerin neticesinin sıhhatli ve fâideli olabilmesi için iki şart vardır. Sabır ve ihlâs.”

“İrâde, nefsin arzularına muhalefet edip, onu Allahü teâlânın emirlerine yöneltmek ve kendisi için Allahü teâlânın takdîr ettiğine râzı olmaktır.

“Kul, muhabbet makamına, Allahü teâlânın dostlarını sevmek ve Allahü teâlâya düşman olanlara düşmanlık etmekle kavuşur.”

“Amellerin en üstünü; doğru amel işlemek, sünnet üzere hizmete devam etmektir.” “Kalbin Allahü teâlâdan başkasına meyletmesi, Allahü teâlânın azâbını çabuklaştırır.”

“Yaptığı amellerin, kendisini Cehennem azâbından kurtarıp, Allahü teâlânın rızâsına kavuşturacağını zanneden kimse, çok büyük hatâ etmiştir. Allahü teâlânın fadlı ve ihsânı ile kurtulabileceğini düşünen kimseyi, Allahü teâlâ rızâ makamlarının en sonuna ulaştırır. Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde Yûnus sûresi 58. âyet-i kerîmesinde buyuruyor ki,**(De ki: Allahü teâlânın ihsaniyle ve rahmetiyle ancak bununla ferahlansınlar. Bu, onların toplamakta olduklarından** (dünyâ menfaatinden) daha hayırlıdır).”

“Allahü teâlâyı Rab olarak tanı. O’nu bir olarak ikrâr et ve O’na niçbir şeyi ortak koşma. Tevhîdin esâsı bu üç şeydir.”

“Allahü teâlânın, senin rızkına kefil olduğuna i’timâd et ve sana emrettiği ibâdetleri yapmaya çalış! Böyle yaparsan, evliyâdan olursun.”

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-10, sh. 355

2) Tabakât-üs-sûfiyye sh. 349

3) Nefehât-ül-üns sh. 252

4) Tezkiret-ül-evliyâ cild-2, sh. 72

5) Sıfât-üs-safve cild-2, sh. 261

6) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 317

7) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 105

8) Târîh-i Bağdâd cild-7, sh. 221

9) Risâle-i Kuşeyrî sh. 150

10) Fâideli Bilgiler sh. 167